

”اساں بھی بڑا ہونا ہے۔ اسیں بھی آن والے کل گجھ بڑیاں بڑیاں ہستیاں بنساں تہ تسیں فر بھی اساں کو چھوٹو آ کھدے رہسو؟ ہرنکے بڑے کو اپنی عزت پیاری ہوندی ہے۔ شرط کاں اُپروں کچرا جمع کرن آلا، لڑکا ہووے یا لہراں تہ پالی تھین بٹیلے آلی گدری..... کہہ تساں کدے اُنڈیاں خاموش ٹھڈاں اُپریا اُنڈیاں اکھیاں بچ ساکن پیغام پڑھن دی کوشش کیتی ہے۔ اوہ آ کھنا چاہندے ہین کہ بڑیو..... بزرگو! اساں کو پتر آ کھو، تہی آ کھو، نکلیا یا نکلے آ کھو..... اسیں بھی اپنے دل بچ بڑے بنن دے خواب کھن کے جی رہے ہاں۔ بزرگو.....! اساں کو چھوٹو نہ آ کھو..... چھوٹو نا منظور..... چھوٹو نا منظور.....!“

راجہ نذر بونیری

1۔ اوہکھے لفظاں نامطلب:

مخاطب : کسے نال گل کرنی، کسے کی گجھ آ کھنا، سنانا
 معصوم : جیہڑا گنہگار نہ ہووے
 تعظیمی کلمات : کسے کی ادب نال بلانا، اُس نے بارے بچ تعظیم والے لفظ بولنا

ہم جولی	:	ہانی، ہم عمر
توہین	:	بے عزتی
احتجاج	:	کسے گل نے خلاف اپنا روہ، عُصَّہ طاہر کرنا
اندازِ مخاطب	:	کسے نال گل کرن نا طریقہ
خاتون	:	کالسری
پالی تھین	:	مومی لفافے
ساکن	:	اک جگہ کھلتا ہو یا، جیہڑ ہلے جُلے نہ

2۔ مندرجہ ذیل سوالاں نے جواب دیو:

- (۱) چھوٹو کو کیہڑی گل دا افسوس آسا؟
- (۲) چھوٹو کو اُسدی اماں کس ناں نال بلاندی آسی؟
- (۳) اُس بزرگ بندے واسطے کسراں دے کلمات برتے؟
- (۴) شاباش! خُدا تگوسلامت رکھے، کس دے الفاظ آسے؟
- (۵) چھوٹو کس چیز دے خلاف تقریر کیتی؟

3- خالی جگہاں کو مناسب لفظاں نال پھرو:

نکھار صفت بچے لہر چھوٹو تقریر

(۱) اقبال دی.....حالیں نہ مکی دی آسی۔

(۲) ایہہ.....بھی کوئی ناں ہوندا ہے؟

(۳) اُسدے معصوم چہرے اُپر.....تہ رونق آجلی۔

(۴) اقبال کو.....چڑھ گئی۔

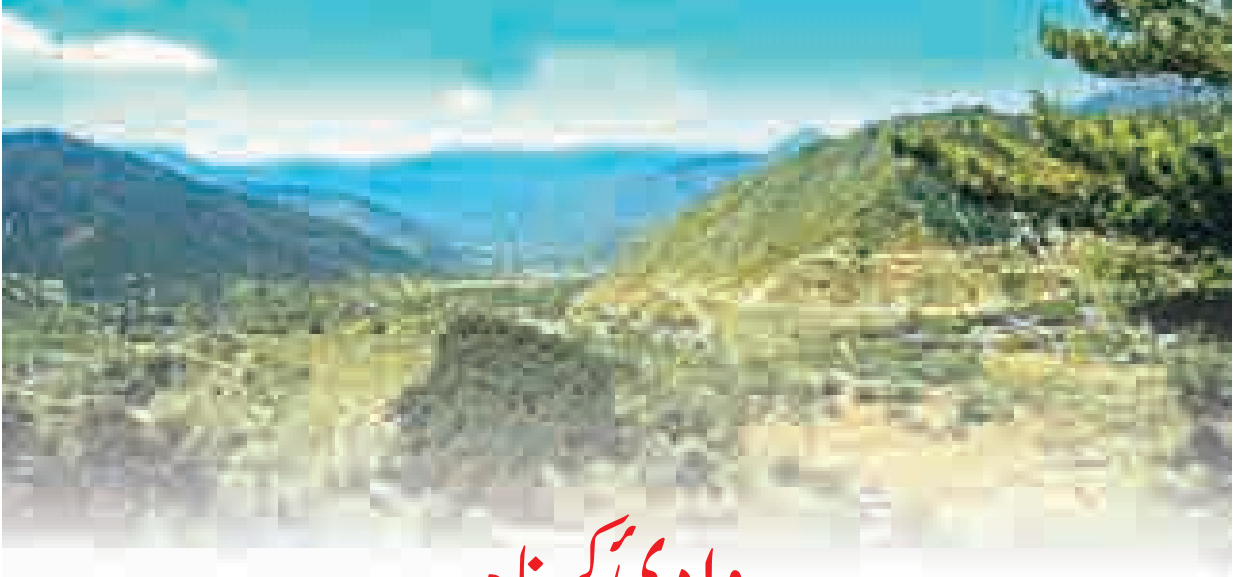
(۵) ایہہ.....اُس کو ماؤ سکھالی دی آسی۔

(۶) اقبال.....توں ذرا ابو کو باہر سدسیں۔

4- انشائیہ:

داستان، ناول، افسانہ تہ انشائیہ ادبی نثر نیاں گجھ خاص صنفیاں ہین۔ انشائیہ کہانی تہ مضمون نے بشکارلی جیسی اک صنف ہے، جس نے اندر نہ تہ پورے نی پورا افسانے رکھانی نی ٹکنیک اختیار کیتی جانی ہے تہ نہ ہی ایہہ مضمون نال میل کھانی ہے۔ اس نے اندر قدرے طنزنا عنصر وی شامل ہونا ہے ہور کسے خاص موضوع کی مقصد بنایا جانا ہے۔

وادی کرناہ

وادی کشمیر دے شمال مشرق پنج ضلع کپواڑہ دے صدر مقام تھیں تقریباً ۵۷ کلو میٹر دادشوار پہاڑی سلسلہ ہور سطح سمندر تھیں تقریباً ۱۰۰۰ ہزار فٹ دی بلندی تے واقع ”نستہ چھن گلی“ جس کو عام زبان پنج ”سادھنا“ گلی آکھے گیندا ہے، پار کر کا تقریباً سطح سمندر تھیں ۶۰۰ ہزار فٹ دی بلندی تے ہک نکی جی وادی واقع ہے جیہڑی کے وادی کرناہ دے ناں نال جانی جلدی ہے۔ ایہہ وادی ”شمس بری“ ہور ”کرانوں“ پہاڑی دی چھولی پنج واقع ہے۔ آزادی تھیں پہلاں ایہہ وادی وادی دراوہ وادی لپہ ہور وادی کرناہ تے مشتمل آسی۔ جس دیاں سرحدیں مشرق پنج شمس بری تھیں اگے فرکیاں، دمار گلی تکر ہور مغرب پنج نالہ قاضی ناگ ہور کشن گنگا دے سنگم یعنی (میل) جڈارے

تکر ہور شمال پنج شاردہ تھیں اگے تللیل دی سرحد تکر ہور جنوب پنج نالہ قاضی ناگ دے منبع یعنی اوڑی دی سرحد تکر کھلری دی آسی، جس کو کہ مہاراجہ رنجیت سنگھ دے دور حکومت پنج تحصیل دادرجہ دتے گیا ہور تحصیل صدر مقام ٹیٹوال مقرر ہويا۔ ریاست جموں و کشمیر دے بٹوارے دے بعد چونکہ علاقہ دراوہ ہور لیپہ وادی کرناہ تھیں کنی کردتے گئے ہور دریائے کشن گنگا جیہڑا کے ہندو مسلم پہنائی چارے دا علمبردار ہور پوترتا دا نمونہ آسا سرحدی لکیر پنج بدل دتے گئے۔ ٹیٹوال دی مرکزیت ختم ہوگئی۔ کشن گنگا نیلم تہذیب دیاں پھینکراں اڈار چھوڑیاں۔ ٹیٹوال دی مشہور زمانہ منڈی دکھدیاں دکھدیاں اگی دے لمبیاں دی نظر ہوگئی۔ اسدے نال نال ایہہ وادی ضلع مظفر آباد تھیں کنی ہوکے ضلع بارہمولہ ہور پچھا ضلع کپواڑہ دی ہک نئی نئی تحصیل تکر محدود ہوکا رہ گئی۔ جیہڑی کہ اج صرف ۵۰ ہزار آبادی تے مشتمل ہے، جس دا تحصیل صدر مقام ٹیٹوال تھیں منتقل ہوکا ”کنڈی“ ہور فرٹنگڈار پنج قائم ہويا۔ راجہ شیر احمد خان دے دور حکومت پنج گجھ عرصے واسطے وادی کرناہ دا گرمائی دارالخلافہ گبرے تھیں نہچیاں منتقل ہويا آسا۔ ایہہ علاقہ اج بھی تحصیلاں دے ناں نال مشہور ہور حال ہی پنج اتھا ہک سوہنا جیا ڈاک بنگلہ بھی تعمیر ہويا دا

ہے۔ کنٹرول لائن دے قیام نال اسدے مقدرتے ہک ہور اُلٹی لکیر اس ویلے مار گئی جس ویلے کرناہ مظفر آباد روڈ جیہڑی کے وادی کرناہ وادی کو کشمیر نال ملانے دا ہک واحد رستہ آسی بند کردتے گئی۔ اسطراں وادی کرناہ باقی ریاست تھیں بالکل کٹ کے رہ گئی۔ اسدے بعد موجودہ چوکی بل ٹنڈار سڑک جیہڑی کہ نستہ چھن گلی تھیں ہوندیاں ہو یاں گزردی ہے۔ تعمیر کیتے گئی جیہڑی انج بھی سیالے بچ برف باری دی وجہ نال بندر ہندی ہے ہور اکثر مچ جانی تہ مالی نقصان دی وجہ بندی ہے۔

وادی کرناہ دے آباد ہونے دے اشارے ترے ہزار قبل مسیح تھیں بعد ملدے ہین۔ اس دور بچ ایہہ علاقہ جنگلاں، پہاڑاں ہور جھیلاں نال پہریادا رہندا آسا۔ پہلاں پہل اتھا لوک مال چوکھراں کو چرالے واسطے این لگے چونکہ اتھا پانیاں دی بہتات آسی ہور کہا (چارہ) وغیرہ مچ آسا۔ اس وجہ نال ایہہ علاقہ بہک دی صورت بچ استعمال ہون لگا۔ آساں پاساں دے علاقیاں تھیں لوک گرمیاں دے کجھ مہینے اتھا اپنے مال چوکھراں نال گزار کے چلے گیندے آسے۔ فر ۲۰۰۰ ق م تھیں مکمل آبادی دا اس علاقے بچ پائے گینے دا پتہ ملدا ہے۔ اس دور بچ وادی کرناہ دے جیہڑے علاقے آباد

ہوئے انہاں پنج شاردہ، شاہ کوٹ، پھوگی راجہ، ہیلیمت گراں، اشکوٹ، فلاکن ہور میر پور گراں وغیرہ دے ناں قابل ذکر ہیں۔ انہاں علاقیاں پنج آباد ہونے والے لوک اوہ آسے جیہڑے کسے نہ کسے وجہ نال اس دشوار گزارے علاقے پنج رہے واسطے مجبور آسے۔ انہاں پنج اکثریت بادشاواں دے باغی فوجیاں دی آسی۔ ایہہ لوگ بالا، گرز، تلوار ہور کھوڑی چلائے دی تربیت حاصل کردے آسے۔ کجھ سالوں پہلاں دلدار گراں دے ملحقہ پہاڑ تھیں کھدائی دے دوران اس قسم دے اوزار دستیاب ہوئے دے ہین۔ جیہڑے کے بٹے دے بنے دے آسے۔ ایہہ وثوق نال نیہہ آکھیا گیندا کہ ایہہ اوزار اسی دور دے ہین یا اس تھیں بھی پہلاں پتھر دے زمانے دے۔

آکھیا جلد اہے کہ جسٹراں وادی کشمیر ہک سستی سر ہوندی آسی، اسی طراں وادی کرناہ بھی ہکی زمانے پنج سستی سر آسی ہور موجودہ کرناہ دے علاقے جنہاں پنج نہچیاں، کنڈی، ٹنگڈار، دلدارہ، کھاوڑ پارہ ہور انہاں علاقیاں دے ملحقہ جیہڑے نکے نکے گراں آباد ہین، زیر آب آسے۔ انہاں تہاڑیاں وادی کرناہ کو ”بور“ آکھے گیندا آسا۔ ہور ”بور“ دے علاقیاں پنج ”زرلہ“ کو بڑی اہمیت حاصل آسی ہور مالی اعتبار نال ایہہ علاقہ بڑا خوشحال آسا۔ اس نسبت

نال اسداناں ”زر“ تھیں ”زرلہ“ پیا۔ اس تھیں پہلاں اسداناں ”پٹھان کوٹ“ آسا۔ آکھدے ہین جے زرلے دا شہر انہاں تہاڑیاں مشہور ہوندا آسا۔ اج ایہہ علاقہ بالکل غیر آباد ہے۔ ہور یقین نیہہ ایندا کے ایہہ علاقہ کدے شہر ہوندا ہوئے آ۔ چونکہ ایہہ علاقہ ”سادھنا“ گلی دی چھو لی بچ ہے ہور ملحقہ علاقیاں تھیں تقریباً اُچائی تے واقع ہے ہور جس ویلے اسیں اُچائی تھیں اس وادی دا بغور مشاہدہ کردے ہاں تہ صاف سامنے ہوندا ہے کہ ایہہ وادی کدے سر ریٹی ہو سی ہور زرلے دا ایہہ علاقہ اپنی اُچائی دی وجہ نال اُس سر تھیں باہر ہوندا ہووے آ۔ اس گل دے بھی واضح اشارے ملدے ہین کہ تلاں والے علاقے چونکہ پانی تلے آسے اسی وجہ نال پہاڑاں دیاں چوٹیاں تے لوک آباد ہونا شروع ہوئے۔ اج بھی پہاڑاں دی گھدائی دے دوران سمندر دی ریت دی تہہ مورتیاں پتھر دے مجسمے بٹے دیاں چکیاں بٹیاں دے اوزار مٹی دے پہانڈے وغیرہ تھیندے ہین۔ گرے گرے نقل و حمل واسطے کشتیاں دے استعمال دا بھی اندازہ ہوندا ہے۔ اس دور بچ وادی کرناہ دے وسط بچ کشتیاں دے استعمال دا بھی اندازہ ہوندا ہے۔ اسی دور بچ وادی کرناہ دے وسط بچ جیہڑا پہاڑ ”کرانو“ دے ناں نال

جانیا جاندا ہے ہور سطح سمندر تھیں تقریباً ساڈھے ست ہزار فٹ بلندی (اُچائی) تے واقع ہے اس تے ہک راجہ جسدا ناں ”کرن“ آسا رہندا آسا۔ اُتھا اُسدے محل ہوندے آسے جنہاں دے کھنڈرات اس پہاڑ تے اپنی گمنامی کو کوسدے ہین۔ جس کو اج بھی اہل کرناہ ”راجہ کرن دیاں ٹھیریاں“ نال پکار دے ہین۔ اس پہاڑ تے راجے سُن چند ہک حوض بھی تعمیر کرا لے دے آسے۔ آکھدے ہین کہ اُنہاں حوضاں اندر چمڑا لگیا دا ہے۔ تاں جے بارش دا پانی کافی عرصے تکر اُنہاں بچ جمع رہ سکے۔ ہجاں بھی اُنہاں سراں دے نقوش باقی ہین۔ آکھدے جے راجہ کرن سن ہی ”آری ڈل“ دے مقام تے ٹہا کے کپ کے ہک نکاسی بنائی جتھا تکر کے جھیل داسا راپانی بہہ گیا ہور ایہہ سرسبز وادی معرض وجود بچ آئی۔ ایہی ’آری ڈل‘ ہولیاں ہولیاں موجودہ ہری ڈال آکھے گیندا ہے۔ آری ڈل یعنی ایہجا لگدا ہے کہ ٹہا کے اییاں کپ کا پانیاں داراہ بنائے گیا دا ہے جیاں آری کشاں سُن لکڑی کو آری نال کپیا دا ہوئے۔ اسی جائی تھیں اج کل نالہ ”بتہ ماجی“ دا گزر ہے۔ اس جائی دے نیڑے ہی نالہ بتہ ماجی دے کنارے آج بھی ہک چٹان موجود ہے جس بچ کمال فنی مہارت نال کسی زبان بچ ہک عبارت لکھے گئی دی

ہے۔ جیہڑی کے پڑھن نیہہ ہوندی غالباً شاردہ یونیورسٹی دے زمانے پنج تحریر
 یا بدھ مت دا کتبہ اسی ”راجہ کرن“ دے ناں دی مناسبت نال ایہہ وادی
 کرناہ دے ناں نال موسوم ہوئی ہور پہاڑ ”کرانوں“ دے ناں نال۔ کلہن
 دی راج ترنگنی پنج بھی وادی کرناہ کو ”کرناہ“ ہی دے ناں نال تحریر کیتے گیا
 ہے۔ مزید وضاحت ”راج ترنگنی“ اردو ترجمہ جلد ۲ باب (جغرافیہ قدیم)
 دے صفحہ ۱۸۶ تے دستیاب ہے۔ ہور وادی دراوا، شاردہ، دریائے کشن گنگا
 وغیرہ دی معلومات بھی صفحات ۱۲۸، ۱۲۱، ۱۲۰ تے میسر ہین۔

وادی کرناہ داناں بھی ”راجہ کرن“ دے ناں دی مناسبت نال پیدا
 ہے۔ انہاں ہی تہاڑیاں ”کیرن“ ہور ”کرناہ“ دے بشکار ہک علاقہ جیہڑا
 کے اج ”رنگواڑ“ بہک دے ناں نال مشہور ہے آباد آسا ہور وادی کرناہ ہی دا
 حصہ ہور ”راجہ کرن“ دی جاگیر آسا۔ اج ایہہ علاقہ بالکل غیر آباد ہے۔ اس
 پنج ہک بڑا مدان ہے۔ اُس پنج انہاں تہاڑیاں ہک بڑی مورتی راجے
 دے حکم نال نصب کیتے گئی دی آسی۔ جس دے نقوش اج بھی باقی ہین۔ ہور
 اس کو ”مہندی والا بت“ آکھے گیندا ہے۔ چونکہ ایہہ جاء خاصی اُچائی تے
 ہے اس واسطے اس جانی کورا جے سُن ہک قسم دے سگنل سنٹر واسطے چنیا دا آسا۔

جتھورا تیں دے نہیرے پنج راجے کو منگریاں دے ذریعے حالات تھیں باخبر
 کیٹے گیندا آسا۔ شاید اس جانی تے سگنل سینٹر قائم کیٹے دی اس واسطے بھی
 ضرورت محسوس ہوئی ہوئے کہ بچا والا علاقہ سستی سر (یعنی کے پانیاں والا
 علاقہ) آسا ہورٹڑے فرے پنج کافی مشکل ہوندی آسی۔

”راجہ کرن“ دا شاہی محل گویا کے ”کرانوں“ پہاڑی دی چوٹی تے آسا
 تاہم شاہی خاندان دے دُوے افراد ہور رشتے دار ”کرانوں“ پہاڑی دی
 مشرقی چھو لی پنج آباد آسے۔ اوہ ”گبر“ آکھا لہے آسے۔ جس دے لغوی
 معنی آتش پرست دے ہین۔ راجہ خود بھی ”گبر“ آسا۔ اسی خاندان دے ناں
 تے اس علاقے داناں ”گبرا“ پیا۔

وادی کرناہ پنج پانڈواں دے آئے دے آثار بھی ملدے ہین۔ چنانچہ
 ”پانڈوپل“ جیہڑا کے نالہ قاضی ناگ تے اج بھی موجود ہے۔ ”ٹاڈ“ گراں کو
 ”پراڑہ“ گراں نال ملیندا ہے۔ انہاں ہی پانڈواں دے ناں نال موسوم ہے۔
 اس پل دی تعمیر واسطے پانڈواں سُن جیہڑے بٹے دے ٹھہر ”موجی“ دے بناں
 پنج تیار کیٹے دے آسے ہور کسی وجہ نال اوہ استعمال نیہہ کیٹے جُل سکے۔ اوہ بٹیاں
 دے ٹھہر اج بھی ”موجی“ دے بناں پنج دکھے جلدے ہین۔ آکھدے ہین

پانڈواں سُن وادی کرناہ پنج اپنے قیام دے دوران پراڑے دے جنگل پنج گجھ
 زمی بھی زمینداری واسطے بنائی دی آسی۔ اج بھی انہاں ڈوگیاں دے
 ناں سنسکرت پنج ہی کہدے گیندے ہیں۔ مثلاً آورا، تاوری، ٹھا کرمی، شا کھڑی
 وغیرہ ہاروں کیتے گیندا ہے کہ شری کرشن دے بھی ہک واری اس وادی پنج اپنے
 دے اشارے ملدے ہیں۔ چنانچہ کیرن دے راہ پنج بھی اج ہک جاء ”راجہ
 رام دیاں لڑیاں“ دے ناں نال مشہور ہے۔ اتھانکیاں بڑیاں کئی غاراں ہیں۔
 آکھدے ہیں کہ رام جی دوران بن باس انہاں ہی غاراں پنج رُکے ہیں۔

کرناہ وادی کشمیر تھیں سدھا چوکی بل جیہڑا راہ ملیندا آسا اوہ سادھنا
 بچوں گزردا آسا ہور روایت ہے کہ اس سادھنا گلی تے دو دیونیاں رہندیاں
 آسیاں جیہڑیاں ”انھی“ ہور ”ڈوری“ دے ناں نال مشہور آسیا۔ ایہہ دوئی
 دیونیاں آدم خور آسیاں۔ ہور راہ ٹرنے والیاں کو اپنا گراہ بنا کہندیاں آسیا
 ں۔ اس واسطے ٹرنے والے چھکڑیاں بٹھ کے لنگھدے آسے۔ کرناہ دیاں
 لوکاں دے دلاں پنج انہاں دا خوف اجاں بھی ہے۔ اج بھی لوک اس راہ کو
 کہلیاں ٹرے تھیں کتر بندے ہیں ہور ماواں اپنیاں چندکاں کو اج بھی ”انھی
 ڈوری“ دے خوف تھیں ڈریندیاں ہیں۔ آکھدے ہیں کہ ہک واری بابا عبداللہ

غازی اس راہ تھیں ہوندیاں ہو یاں پیدل وادی کشمیر جُل رہے آسے، اُنہاں نال
 ۳۷۰ آدمیاں دا ہک ٹولہ آسا۔ دیونیاں بچوں ہکی دیونی سُن عادت دے مطابق
 ٹولے دے آخیر لے آدمیاں کو اپنا گراہ بنا کہند۔ ا۔ ٹولے (قافلے) پنج شور مچ گیا
 خبر بابا صاحب تکر پہچی تہ اُنہاں سُن اپنی سوٹی نال اس دیوی دا ٹہنڈ پھاڑ چھوڑیا
 ہو ر اس آدمیاں کو زندہ باہر کڈھ کہند۔ ا۔ فر عبد اللہ غازی دی بد دُعا نال ایہہ دوئی
 دیونیاں بٹا بن گئیاں، جیہڑیاں اِج بھی بٹے دیاں مورتیاں دی شکل پنج سٹمس بری
 پہاڑتے دِکھے جُل سکدیاں ہن۔

1۔ اوہکھے لفظاں نامطلب :

صدر مقام	:	مرکزی جاء
دشوار	:	مشکل
منبع	:	نکلے دی جاء
محدود	:	تھوڑے جئے، کہنٹ، ہک حد دے اندر
بہتات	:	زیادہ، مچ، متا، کافی
پہر یادا	:	پہر پور، لبالب، سُبھر

- اکثریت : زیادہ تعداد بیچ
 کرانوں : پہاڑ داناں
 شمس بری : پہاڑ داناں
 زرہ : ہک مدان، ہک بہک، ٹھوک
 رنگواڑ : ہک مدان، ہک بہک
 مہندی والا بت : ہک بت جس دارنگ مہندی نال ملد اجلد ا ہے

2- مندرجہ ذیل سوالاں نے جواب دیو:

- (۱) تحصیل کرناہ دا پہلاناں کے آسا؟
- (۲) تحصیل کرناہ داناں کیہڑے بادشاہ دے ناں نال منسوب ہے؟
- (۳) تحصیل کرناہ دے آباد ہونے دے آثار کیہڑے دور بیچ ملدے ہین؟
- (۴) تحصیل کرناہ بھی سستی سر آسی، اس دا پانی کسراں کڈھیا گیا؟
- (۵) نالہ بتہ موجی کس علاقے بیچ پایا گیندا ہے؟
- (۶) راجہ کرن داشاہی محل گتھا آسا؟
- (۷) راجہ دے حکم نال بت کیہڑی جائی نصب کیتا گیا؟

بدھل نا علاقہ

موسم تگّو پیارا پیار بدھل نے علاقے نا
 یارو سُنویو خوب نظارا بدھل نے علاقے نا
 دسوئی تہ رچھ بگلے اندر ٹھنڈیاں چلن ہواواں
 گھبر، گلیر، بھروت، بہتان تھیں میں قربان ہوجاواں
 سب شہراں تھیں شہر ہے پیارا بدھل نے علاقے نا
 یارو سُنویو خوب نظارا بدھل نے علاقے نا
 لوک اتھونے سدھے سادے رشوت خوراں لُٹی کھاہدے
 گجھاں کیتے چھوٹھے وعدے پورے کیتے نیہہ ارادے

آپس بچ اخلاق ہے پیارا بدھل نے علاقے نا
 یارو سُنو خوب نظارا بدھل نے علاقے نا
 پھلنی مگی کدے نیہہ پھلنی رَ ب نے اُتھے رحمت دُھلنی
 ٹھنڈی ٹھنڈی ہوا ہے چھلتی پپی پپی سریاں پھلنی
 اشرف اُتھے ڈیم ہے پیارا بدھل نے علاقے نا
 یارو سُنو خوب نظارا بدھل نے علاقے نا

قاری محمد اشرف

1- اوہکھے لفظاں نامطلب:

پیارا پیار	:	خوب صورت، دل ٹھگنا
لٹی کھاہدی	:	لوٹ کھسوٹ کیتی
اخلاق	:	چنگا طور طریقہ، میل ملاپ، گل بات
چھلنی	:	ہوانا چلنا

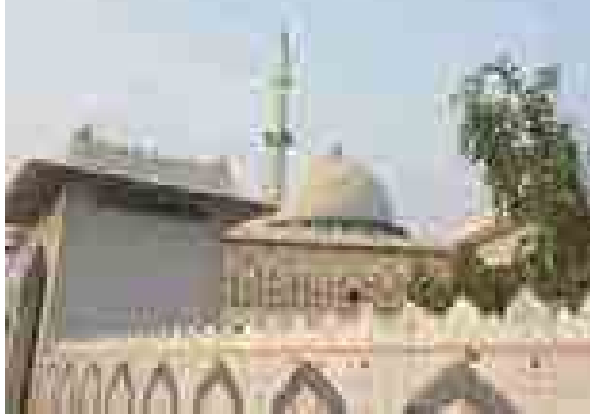
2- مندرجہ ذیل سوالوں نے جواب دیو:

- (۱) بُدھل نے گجھاں گراواں نے ناں لکھو؟
- (۲) بُدھل نے لوک کسراں نے ہین؟
- (۳) رَ بَ نی رحمت شاعر نے مطابق گتھے ڈُھلنی ہے؟
- (۴) ڈیم کس علاقے پنج ہے۔

3- سمجھوتہ کرو:

لفظ ”پیارا پیارا“ پنج پیارا لفظ دو بار برتیا گیا ہے۔ ایہہ اس واسطے دو بار لکھیا جانا ہے تاں جے لفظ نی تاثیر نی شدت ظاہر کیتی جائی سکے۔ تَس اسراں نے پنج مرکب تلاش کرو۔

سائیں قادر بخش

سائیں قادر بخش ۱۸۵۸ء پنج پونچھ شہر نے نیڑے اک بستی پنج ملیار خاندان پنج پیدا ہوئے۔ انہاں اپنے ہی علاقے تھیں بُنیادی مروجہ تعلیم حاصل کیتی۔ جدوں تھوڑے سکھرے ہوئے تاں انہاں محکمہ جنگلات پنج راکھے نے طور ملازمت اختیار کیتی تہ فرمہ راجہ پونچھ نی رانی رکھ پنج جیہڑی ”رکھ بھتیاں“ نے ناں مشہور سی انہاں نی تعیناتی ہوئی۔

سائیں قادر بخش بڑے خوبصورت نکلے نقشے نے مالک سن تہ اللہ تعالیٰ انہاں کی خوبصورت آواز نال وی نواز یا ناسی۔

رکھ بھتیاں پونچھ شہر تھیں اچیری واقع ہے تہ اس وجہ نال اتھوں پورا شہر نظری پنج رہنا ہے۔ اتھوں پونچھ شہر ناہوں دلفریب نظارہ لبھنا ہے۔ ادھر رکھ ناوی بہوں

دل ٹھگنا نظار اسی۔ سائیں ہور ا سے فطری ماحول بچ گھسی گئے تہ قدرت نے انہاں دلفریب نظاریاں انہاں نے اندر نی دُنیا ہی بدل چھوڑی۔ اوہ عالم وجد بچ آئی تہ بچلی بجانے تہ دلاں نے تار ذات باری تعالیٰ نال ملانے۔ انہاں نی بچلی نی آواز آس پاس مال چارنے والیاں نے دلاں اُپروی ڈوہنگا اثر کرنی تہ اسراں اوہ لوک انہاں نے عاشق ہونی جانے، مگر سائیں ہور اس فانی دُنیا نے بجائے اُس فطری حُسن نے سمندر اں بچ ڈُبے گئے۔

بلیں بلیں سائیں ہور روحانی دُنیا بچ گم ہونے گئے تہ اخیر وہ پورے طور ورفنانی اللہ ہوئی گئے۔ ہُن اوہ پورے طور اُپر فقیرانہ لباس بچ نظری اچھن لگے۔ ہُن جنگل نی راکھی بچ انہاں نادل کہٹ ای لگنا سی۔

ایہہ خبر پونچھ نے راجے تکر پبھی تہ اُس سائیں ہوراں کی رکھ بھتیاں تھیں اپنے محل نے نیڑے اک کمرہ بنائی دتا تہ اوہ اُتھے رہن لگے۔ ہُن سائیں ہوراں کول لوکاں کا آن جان لگی گیا۔

انہاں کی ہُن اس جگہ وی دل نہ لگاتہ انہاں غالباً ۱۹-۱۸ء بچ پونچھ کی خیر آباد آکھیا۔ انہاں جنگلاں تہ ویرانیاں نارخ کیتا۔ اس دوران انہاں نی ملاقات کئی اک خدا دوست لوکاں نال ہوئی جنہاں بچ سید عطر شاہ تہ سید حبیب شاہ وی شامل ہن۔ اسے دوران انہاں نی ملاقات بابا عبداللہ لاوری

ہوراں نال ہوئی جنہاں نے اوہ بہوں عاشق سن۔ حضرت بابا لارویٰ نی محبت
انہاں کی وانگت تکر کہن آئی۔

۱۹۲۶ء پنج سائیں ہوراں راجوری نارخ کیتا تہ سدھے ذیلدار مرزا محمد
حسین ہوراں نے کھر پچے۔ مرزا محمد حسین ہوراں انہاں کی شاہدرہ شریف
زیارت نامجاور بنائی چھوڑیا جتھے اوہ ۳۵-۱۹۳۴ء تکر گدی نشین رہے۔ اک بار
گجھ لوک راجوری تھیں بابانگری وانگت شریف حضرت بابا جی نال ملن گئے۔ بابا
جی ہوراں انہاں نے ہتھ سائیں ہوراں واسطے اپنی چادر پبھی۔ جدوں انہاں
لوکاں شاہدرہ شریف سائیں ہوراں کول آئی تہ امانت حوالے کیتی اُس ویلے
سائیں ہور حتھ چھکنے سن لگے نے۔ چادر کی تکنیاں ہی انہاں تھے کی پراں
کرنیاں آکھیا ”اوے حقیّا آج تکر آساں اک دُوے ناساتھ نبھایا وراج لار
شریفوں آساں نی جدائی ناتہ مگی لار شریف پچنے نا حکم ہو یا ہے۔ اس تھیں بعد
اوہ بابانگری وانگت کشمیر پچے۔ گجھ عرصہ اُتھے مقیم رہنے تھیں بعد اوہ انہاں
رخصت منگی۔

وانگت تھیں مڑی سائیں ہور تہنور جرالان راجوری پچے۔ راجوری نے اندر
انہاں دناں کئی ادبی شخصیتاں موجود سن جنہاں پنج پیر حیدر شاہ صاحب، مولوی مہر
الدین قمر، قاضی جلال الدین تہ چودھری دیوان علی جے لوک شامل سن۔ تہنور پنج

قیام نے دورانِ اوہ سائیں گنجی بادشاہِ ہوراں نال وی ملے۔
 سائیں قادر بخش اپنے زمانے نے مشہور شاعر وی سن تہ انہاں نا کلام عوام
 کی مُنہہ زبانی یادسی۔ اوہ جو گجھ وی لکھنے لوک اُس کی زبانی یاد کری کہنے سن۔
 سائیں ہوراں کی تہنور بہوں پسندسی۔ مگر اوہ اُتھوں نکلی تہ راجوری
 تھیں کوئی پنج سَت میل دُرایتی گراں پچ آئی بسے تہ اتھے ہی ۱۹۳۸ء پنج فوت
 ہوئے ہوراں سے جگہ دُفن وی کیتے گئے۔

1۔ اوہکھے لفظاں نامطلب:

- مروّجہ : جس نارواج ہووے
 نک نقشہ : شکل و صورت
 دلفریب : بہوں سوہنی، چنگی نظر آن والی
 دِل ٹھگنا : دل کی چنگا لگن والا
 وجد : دُنیا تھیں بے خبر ہوئی اللہ سنگ رشتہ جوڑن نی حالت
 فطرتی : قدرتی
 روحانی : جس نا تعلق روحانیت نال ہووے
 فنا فی اللہ : اللہ نی راہ پچ فنا ہون والا

مجاور : کسے زیارت نے اُپر اُس نا انتظام وغیرہ کرنے والا
امانت : کوئی چیز کسے نے حوالے سمہالی رکھنے واسطے کیتی جائے۔

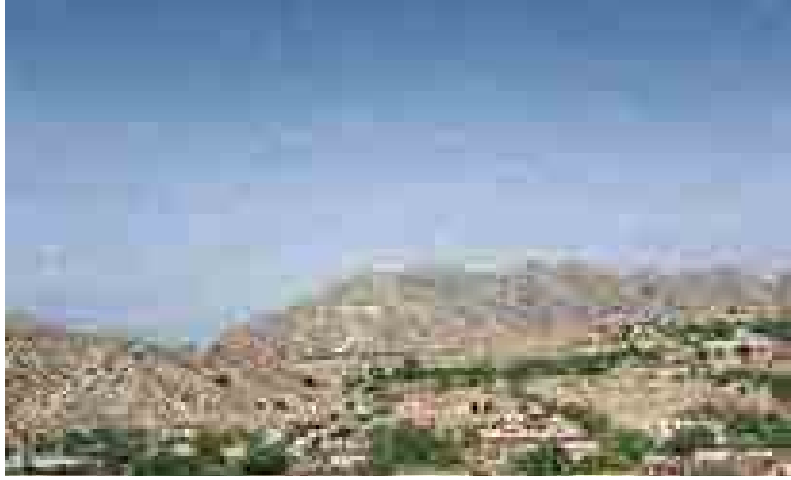
2- مندرجہ ذیل سوالاں نے جواب دیو:

- (۱) سائیں قادر بخش نا تعلق کس علاقے نال سی؟
- (۲) سائیں قادر بخش کس سن بچ پیدا ہوئے؟
- (۳) سائیں قادر بخش ہوراں کے نوکری اختیار کیتی؟
- (۴) پونچھوں اوہ کدوں نکلے؟
- (۵) سائیں قادر بخش راجوری کدوں آئے؟
- (۶) اُنہاں کی شاہدہ شریف نامجاورہ کس بنایا؟

3- خالی جگہاں کو مناسب لفظاں نال پھرو:

- (۱) سائیں قادر بخش بچ پونچھ نے نیڑے اک بستی بچ پیدا ہوئے۔
- (۲) اُنہاں محکمہ نی نوکری اختیار کیتی۔
- (۳) سائیں قادر بخش نک نقشے نے مالک سن۔
- (۴) بلیں بلیں سائیں ہور دُنیا بچ گم ہونے گئے۔

میلہ سخی

مینڈھر شہر تھیں کوئی چار میل دور سخی میدان اک خوبصورت وادی تہ
تاریخی مقام ہے جس نے چواں پاسے آسمان کی ہتھ لانے آلے اُچے اُچے
پہاڑ ہین۔ ہر پاسے ہریالی ہی ہریالی ہے تہ قدرتی حُسن نال ایہہ علاقہ
پہر پور ہے۔ اس وادی نے اکس چوکے بچ حضرت سخی سرورؒ نی بیٹھک ہے۔
کسے زمانے بچ کوروتہ پانڈواں وی اس کی اپنا کھر بنایا سی۔ انہاں نے نشان
اج توڑیں وی موجود ہین۔ بڑے بڑے پڑ لائی تہ اک بڑے تکلے نے چواں
پاسے اک کندھ بنائی۔ اک کھوہ گھنیا جیہڑا بہوں ڈوہنگا ہے۔ اج وی لوک
اُس بچ گیٹیاں سٹی تہ اُس نی ڈوہنگیائی نا اندازہ لانے ہین۔ کوروتہ پانڈواں

نی نشانی بیچ اک پتھر ناں صندوق اج وی انہاں نی یاد دلانا ہے۔ انہاں تھیں بعد حضرت سخی سرورؒ اس جگہ کی چُنیا۔ حضرت سخیؒ نے ناں ور اس ناں سخی میدان پیا۔ حضرت سخی سرورؒ اپنے زمانے نے مشہور صوفی سُن۔ انہاں کی اس علاقے نیاں کھیڈاں نال خاصی دلچسپی تہ لگاؤ سا۔ انہاں مذہب اسلام نے پھیلاؤ نے نال نال مقامی کھیڈاں کی وی زندہ رکھنے بیچ بڑا اہم کردار ادا کیتا۔ اپنے دور بیچ حضرت ہر سال ساون نے چن نی یاراں، باراں تہ تیراں تاریخ کی اک میلے نامنڈھ رکھیا، جس بیچ سارے علاقے نے لوکاں کی اکہٹھا کری ٹھولاں تہ شرنا نیاں نے سنگ بکھ بکھ دیسی کھیڈاں کھیڈنے نا حکم دتا۔ انہاں کھیڈاں بیچ بانہہ یا بنی پکڑنا، بگد ریاگٹی چانا، کبڈی کھیڈنا، گشتی کرنا، گتکا کھیڈنا شامل سا۔

ایہہ میلہ اج وی جاری و ساری ہے ہور پورے علاقے نی شان ہے۔ سخی پیر میلہ اج وی ہر سال ساون نے چن نی یاراں، باراں ہور تیراں تاریخ کی لگاتار منایا جانا ہے۔ پہلے دن جدوں میلے نی شروعات ہونی ہے، سب تھیں پہلاں اک بکرا حلال کری دُعا کیتی جانی ہے۔ سارے لوک اکہٹھے ہوئی دُعا منگنے ہین، فر ٹھل چاٹھی جانی ہے۔ ایہہ ٹھل اک لٹی سار سنگ بنھی

اک کہوئے نے بوٹے ور بہوں اُچی ٹنگی جانی ہے۔ ایہہ ٹہل اتنی اُچی ہونی ہے جے دور دور علاقیاں بچوں صاف نظر آنی ہے۔ فر میلے نی مکمل شروعات ہوئی جانی ہے۔ ہر پا سے رونق ہی رونق ہونی ہے۔ جلیبی، پکوڑے ہر قسم نے پھل، ٹھنڈے شربت، رنگ رنگ نیاں ہور مختلف قسم نیاں مٹھائیاں جگہ جگہ نظر اچھنیاں ہین۔ اس بڑے تلے بیج جگہ جگہ پہنگوڑے لگی جانے ہین، جیہڑے دیسی قسم نے بنے ہوئے ہونے ہین۔

بچے ہور جوان پوری تہاڑی انہاں پہنگوڑیاں ور مزہ کرنے رہنے ہین۔ بگڈ رسر تھیں اُپر دوواں ہتھاں ور تھمنے ہین۔ اس بگڈ رنا وزن کہٹ تھیں کہٹ ترے (۳) من ہونا ہے۔ اس تھیں بعد ہر پاسے ٹھولاں ور بیسا کھی بجائی جانی ہے تہ فر بانہہ یا بنی پکڑی جانی ہے۔ جیہڑا بانہہ ڈکی چھوڑے اُس کی موہنڈیاں ور چائی سارے میدان بیج پھیریا جانا ہے۔ فر ہور جوڑی کڈھی جانی ہے۔ اسے طراں ایہہ سلسلہ پیشی توڑیں چلنا رہنا ہے۔ اُس تھیں بعد کبڈی کھیڈی جانی ہے ہور آخر بیج گشتی۔ اس طراں ایہہ میلہ برابر (۳) تہاڑے پورے علاقے کی رونق بخشنا ہے۔ شام ویلے ٹھلاری ساریاں سامان بیچنے والیاں کول جانی تہ اپنا حصہ کہنتا۔

سنہ ۱۹۴۷ء تھیں پہلا اس میلے پنج لاہور تک پہلوان تہ لوک میلہ تکنے
 واسطے اچھنے ہونے سن، پر ہُن ایہہ سلسلہ مکی گیا ہے، تاہم فر وی اج پنجاب
 توڑیں نے پہلوان اپنی پہلوانی نے کرتب دہسن واسطے اس میلے پنج آنے
 رہنے ہین۔

1۔ اوکھے لفظاں نامطلب:

- بیٹھک : بیٹھنے دی جگہ
 اُچے اُچے : بلند اونچے
 بگدر : اک پتھر جیہڑا کھڑا یا گیا ہونا۔ اس کی پہلوان تھمنے ہین
 پیشی : اک بجے تھیں بعد نا وقت
 موہنڈا : کندھا
 کرتب : کمال، فن

2- مندرجہ ذیل سوالوں نے جواب دیو:

- (۱) حضرت سخی سرورؒ نے بیٹھک کیہڑی جگہ ہے؟
- (۲) سخی پیر میلہ کیہڑی تاریخ کی شروع ہونا ہے؟
- (۳) اس میلے پنج کیہڑیاں کیہڑیاں کھیڈاں کھیڈیاں جانیاں ہین۔
- (۴) سخی پیر نے مقام ور کوروتہ پانڈواں نیاں کیہڑیاں نشانیاں موجود ہین۔

3- خالی جگہاں کو مناسب لفظاں نال پھرو:

- (۱) سخی میدان مینڈھر شہر تھیں..... میل دور ہے۔
- (۲) سخی میدان ناناں..... نے ناں پر پیا ہے۔
- (۳) سخی میدان ضلع..... پنج پایا جانا ہے۔
- (۴) سخی میدان پنج..... من نا بگدر موجود ہے۔
- (۵) اُتھے کھوہ ہے جیہڑا بہوں..... ہے۔

ڈرامہ:

انگوٹھا

سین نمبر.....۱

(پہاڑی زمی دارنا کھہر رن خصم گجھ کم کرنے ہین بچہ کھیڈنا ہے لگانا۔
زنانی خصماں واخ نظر چھنگی تگنی ہی نیہہ کیاں کہ گجھ ناراض لگنی ہے۔
خصم رنوں نے کول آئی تہ اُس کی منان نی کوشش کرنا ہے۔)

علما : کھہر آلی کی چھنجوڑنیاں ہونیاں ”رَجی..... اوہ رَجی۔ روح کرنا ہے تگنی
رَجی رَجی تگنار ہواں۔“

رَجی : چکے لانیان ہونیاں ”رَجی رَجی تگنار ہواں جاؤ میں نیہہ بولنی۔“

علما : توں چاہنی ایس کہ شاہ نے نبی کھاتے بیچ ماہراناں بولنار ہوئے۔

رَجی : شاہ نا نبی کھاتہ تہ عمر اں نا بولنا پیا ہے پر منڈے نیاں سُنناں گجی بجی
کرساں، ٹھول ٹھمکیاں نال بہا سانس۔

علماء : چنگا پہنائی، بُلائی لے فرسکے تہ جیدے، گجی بجی سُنناں کرا۔ منیا شاہ نی متھاجی کرنی پیسی تہ کرمی لیاں۔

رجی : (تھوڑا نرم پینیاں ہونیاں) ”ماہڑے کبھڑے سَت پُتر ہین، اکواک تہ ہے۔ خنتے نی تہام جیلداراں نے بیاہ ہاروں کرساں..... آہاں۔

علماء : ہلا ہلا..... میں شاہ نال اُدھار نی گل کرنا ہاں (پیار جتانیاں ہونیاں) مگر توں گل تہ کر۔

رجی : پُترے کی چھولی بیچ چھنگنیاں ہونیاں ”پریں ہٹو مشکریاں نہ کرو“۔

علماء : ہلا..... نہ بیاہ کیتا نایاہ۔

رجی : پہلاں شاہ نال گل کرمی آؤ۔

علماء : (اُٹھنیاں ہونیاں) ”چنگا پہنائی، توں چاہنی ہیں کہ شاہ دانے پھکے نال علمے کی وی لوے تاں اسراں ہی سہی۔

(لوئی نی بُلکل مارنیاں ہونیاں، صافہ بنھنیاں ہونیاں ہور سٹی ہنی

کہروں باہر نکلنیاں ہونیاں ایہہ بول بولنا ہے:

ہاڑی نی چوٹی

کالیاں کاواں نا ڈھیرا

اُدُر کاواں ماہڑا کون آسی

سپین نمبر.....۲

(شاہ ہٹی ور بیٹھانا ہے، کچھ آدمی سودا ہنے ہین شاہ ناگماشتہ چیزاں تولى

تولى دینا ہے اتنے بیچ علما آونا ہے)

علما : سلام ہے شاہ جی ”بیچہ دستى تہ شاہ نے کول بہنیاں ہوئیاں“۔

شاہ : مُجت بعد مُرٹ یا تیں، بل رہیا تیں نا..... بل کرى کے۔

علما : بل ہونے تاں مُرٹى مُرٹى تسا ہڑے کول کیاں آونے شاہ جی۔

شاہ : توں ماہڑى سامى ہیں یرا، ماہڑے کول نہ آسیں تہ جاسیں گتھا۔

گماشتہ : دند کڈھنیاں ہوئیاں ”شاہ نیاں بہنیاں بیچوں نکلی کے گن جائى سکنا ہے۔“

علما : گماشتہ نے واخ تکنیاں ہوئیاں ”ایہہ کیہڑى بلا آندی نیئے شاہ جی“۔

شاہ : ہسنیاں ہوئیاں ”بلا نیہہ..... جھے نا پتر ہے گماشتہ۔ سدھالی تہ ہے پر

کدے کدے سیانیاں گلاں وی کرى چھوڑنا ہے۔ اسکی جھے ماہڑے

کول چھوڑیا ہے..... بل کرى کے۔“

علما : نہ سودے بیچ چھوڑیاں کہ بیان بیچ.....؟

شاہ : ہسنیاں ہوئیاں ”توں ٹچکراں نہ چھوڑیاں، بل کرى کے۔ دہس کیاں

آیا سائیں۔

مُنشی : دندکڈھنیاں ہونیاں ”چڑی بازکول کیاں آونی ہے..... آہاں“۔
 شاہ : رُعب کرنیاں ہونیاں ”چُپ کر سو ہریا چڑی مارا، حُجت کرنے تھیں باز
 نیہہ آونا“۔

علما : پر میں اپنی غرض واسطے آونا پیاں شاہ جی۔
 شاہ : شاہ نے ہونیاں تگی کس نی فکر ہے علمیاں۔
 علما : فکر تہ ڈاہڈی ہے، مُنڈے نیاں سُنتاں آئی گیاں ہین، سارا گراں
 آوسی تہوم تہام کرنی پیسی، قرضے نی لوڑ پیسی۔
 شاہ : ماہڑی ہٹی کدوں کم آوسی، جو لوڑ ہے توں لئی لے۔
 گماشتہ : خیال رکھیاں شاہ قرضے بچ بندے وی توں لائی لینا ہیں، آہاں
 پتہ ہے ای نا۔

علما : پتہ تہ ہے پر مُنڈے ناخُتنہ ہے یرا۔
 شاہ : نبھی اگے کرنے ہونیاں ”تہ فر لا انگوٹھا“۔
 علما : انگوٹھا تہ لاساں پر تھک نہ لایو شاہ جی۔
 شاہ : نبھی چُکھے کرنے ہونیاں ”نہ تگی کوئی شک ہے“۔

علماء : شک تہ کوئی نیہہ پر مُنڈے ناختنہ ہے۔ ایہہ خطا تہ کرنی پیسی۔ دہسو
گتھاں انگوٹھا لااں۔ (انگوٹھا لانے تھیں بعد) ”ہاں تہ تو لو سَت سیر
شکر، ادھ سیر چا، تر ۳ے پاہ نسوار پنج سیر مخانے.....۔

سین نمبر..... ۳

(میوٹ)

(علمی ناکہر، لوک اکہٹھے ہوئے ہین، ختنے نی رسم چلنی ہے، زنانیاں گیت
گانیاں، رَجی ادھر ادھر پھر نی ہے، ٹھول تہ تو تریاں بجنیاں ہین، ہر پا سے خوشی نا
ماحول ہے)

سین نمبر..... ۴

(علمی ناکہر، ختنے نی رسم جاری، ہکس کھٹا پر زمی دار آ پے پنج گلاں کر رہے ہین)
اک زمی دار : علمے تہ رونق لائی دتی ہے۔
دو ازمی دار : خٹھ چھکنیاں ہونیاں ”شاہ دل جے ہو یا“۔
تریا زمی دار : چائی نی ٹھوٹی منہواں نال لانے تھیں بعد ”دل تہ علمے نا ہے پر پیل تہ
شاہ نا چڑھنا ہوسی“۔

پہلا ذمی دار: داڑھی ہلانیاں ہونیاں ”آہاں! اُس بل کری انگوٹھے لوائے ہوسن“۔
دو ذمی دار: جیویں (زمی) جائیداد لگی جاسس۔

پہلا ذمی دار: فروی شاہ نا اُدھار نیہہ جان لگا۔ (اتنے بیچ علما اندر آونا ہے)
علما : میں جاننا ہاں تساں کی پُہنکھ لگی نی ہوسی، اندر جلو سُنناں ہوئی گیاں
ہین، ہُن دعوت ہوئی جائے۔

تریا زمی دار: نہ کوئی بگدر، کوئی سیف الملوک، کوئی تاڑی گتکا.....!
علما : پہلاں دعوت ہوئی جائے فر تاڑی گتکا وی کرانے ہاں۔ اُٹھو فر
بہل کرو۔

سپن نمبر..... ۵

(علمے ناکہر، علما رسیاں بٹ رہیا ہے۔ رَجی منجھی کی کہاۂ باہنی پئی ہے، گدرا
کھئیڈ ناپیا ہے۔ اتنے بیچ شاہ تہ اُس ناگماشتہ آونے ہین)
علما : کھٹ ڈائی اُنہاں کی بہالنیاں ہونیاں ”پہنائی پہنائی..... اَج شاہ جی
کسراں رستہ پُہلے۔“
شاہ : کھٹا پُر بہنیاں ہونیاں ”توں ہسٹی نا رستہ جے پُہنلی گیا ہیں۔ بل کری
کے۔“

گماشتہ : شاہ اُدھار نیہہ پھلنے۔ شاہ نا اُدھار تہ ظالم نی مار آہاں! پتہ ہے ای نا۔

علما : دس بیہیاں لیسن، پنڈراں بیہیاں دیسی بیٹھاں۔ ہن تہ جان چھوڑ و شاہ جی۔

شاہ : جان تہ توں ماہڑی کھاہدی نی سی بل کری کے۔ اُدھار ویلے آکھنا سیس منڈے ناختنہ ہے، پٹر ٹیر آسن گے، سودا پتر باہو تہ نگ بچاؤ۔

علما : مگی کے پتہ سانگ بچانے بچانے گوہجا کپائی بہساں۔

گماشتہ: شاہ گوہجا ہی نیہہ ٹھیڈ وی کپی لینے ہین، آہاں پتہ ہے ای نا۔

شاہ : چہلے کی مارنے ہونیاں ”پریں ہٹ سوہریا ٹھنڈا“۔ فر علمے واخ

مڑنے ہونیاں ”ہاں تہ علمیاں ماہڑے پنچ بیہیاں سٹ نیہہ تہ تھانے جائی سٹ کرائیں..... بل کری کے“۔

علما : علما اتنا وی بے علما نیہہ شاہ جی۔ پیسے تہ میں دیہئی بیٹھاں ہور پنچ بیہیاں کس نے۔

گماشتہ: شاہ نیاں بیہیاں پنچ تہ پنچ بیہیاں بولنے پئے..... آہاں۔

علما : شاہ چھوٹھ بولنے ورلگ بنھی ہندا ہے۔

- شاہ : میں تہ چھوٹھا ہی سہی تو اہڑا انگوٹھا تہ چھوٹھا نیہہ، بل کری کے۔
- علما : انگوٹھا جیہڑا کورے کا غدر لوایا سا۔ ایہہ کھل چھوڑ دیو شاہ جی نیہہ تہ پول کھولی چھوڑساں نے۔
- شاہ : ہلا..... توں پول کھولسیں۔ چہلے کی اشارہ کرنے ہوئیاں ”کھول ہاں علمے نی منجھ..... بل کری کے“۔
- رجی : منجھی واخ دروڑ نے ہوئیاں ”ماہڑی لائیری منجھ نہ کھولیو ماہڑی زوری نہ ماریو“۔
- شاہ : کھول چہلیا کھول، بل کری کے۔ (اتنے بچ گراں ناک ماسٹر آونا ہے)
- ماسٹر : کے چچول باہیا نا ہے پہنائی۔ کے ہو یا؟
- رجی : شاہ ماہڑی منجھ کھولن لگا ہے۔
- علما : دس بیہیاں ادھار لئے سن ماسٹر جی پندراں بیہاں دیہئی بیٹھاں۔ شاہ حالیں وی انگوٹھے تہ بہیاں دہسنا پیا ہے۔
- شاہ : بیہی دہسنے ہوئیاں ”میں کوئی چھوٹھ مارنا ہاں..... بل کری کے۔
- ماسٹر : چھوٹھ تہ نیہہ مارنے پر غریب مارتہ کرنے پئے ہو شاہ جی۔
- شاہ : بیہی کھولنے ہوئیاں ”علمے نا انگوٹھا تکی لو ماسٹر جی“۔

ماسٹر : میں تُوں ہڑے چھل پرت تکی لے ہین شاہ جی، انگوٹھے لوائی لوائی تُوں
شیخ شاہی مچائی نی ہے۔

شاہ : نجل ہوئی تہ نہی تک ہاں چہلیا۔

ماسٹر : ایہہ انگوٹھیاں آلی نہی می تکن دیو شاہ جی (نہی کھسنے ہوئیاں) تاں
جے تُوں جیل تہ تھانہ تکی سکو۔

شاہ : ڈری جانا ہے ہور نہی کچھ پیٹھ رکھی نسنے نسنے آکھنا ہے ”بہئی نی تکیو
ماسٹر جی، میں ہُن علمے دار نہیہ تکن لگا..... بل کری کے۔“ نَس اوہ
سوہریا گماشتیہ۔

ماسٹر : تکی لیا ہی نا انگوٹھے لانے نا مطلب۔ جدوں تکر انگوٹھے لانے رہسو
شاہ تہ کھو جے تُوں میں ڈزلانے ہی رہسن۔

علما : ہُن تہ میں انگوٹھا کدے وی نہیہ لان لگا۔

ماسٹر : ایہہ تاں ہی ہو سکنا ہے جے بالغاں واسطے لگے نے سکولاں پنج چار
اکھر پڑھی سکیں تہ لکھت پڑھت پڑھنے جوگا ہوویں۔

علما : چلو ماسٹر جی انگوٹھے آلی کالکھ سکول پنج ہی تہون ہوئی۔ ہُن انگوٹھا لانے
نے بجائے شاہواں تہ کھوجیاں کی انگوٹھانہ دہسیا تاں ماہراناں علما نہیہ۔

1۔ اوہکھے لفظاں نامطلب :

واخ	:	طرف، بکھی
چکے	:	نقلاں لانا
سُنناں	:	خُتنے نی رسم
گجی بجی	:	تہوم تہام نال
تہام	:	دعوت
مشکریاں	:	مسخریاں
مُجت	:	مُدّت
سدھالی	:	سکھائی
ٹچکراں	:	مذاق
نُخت	:	چھیڑ چھاڑ کرنا
توتڑیاں	:	شہنایاں
ٹبر ٹیر	:	عمیال
چچول	:	رولا باہنا، شور کرنا
چھل پرت	:	بہانے کرنا
ٹھوٹھی	:	پیالی

2- مندرجہ ذیل سوالوں نے جواب دیو:

- (۱) علما شاہ فیہمی و رکیاں جانا ہے؟
- (۲) شاہ علمے کی انگوٹھا کتھاں لوایا؟
- (۳) علمے کی شاہ کولوں کون بچانا ہے؟

3- تھلے دتے نے لفظاں کی اپنے جملیاں بچ استعمال کرو:

(۱) ٹھول ٹھمکیاں	(۲) گچی بجی	(۳) تھام
(۴) ختنہ	(۵) لگ بھننا	(۶) چچول

4- اُستاد بچیاں کی ڈرامے نے بارے بچ گجھ معلومات دیون تہ اُنہاں کی ایہہ ڈرامہ کھیڈنے نی ترغیب وی دیون۔

